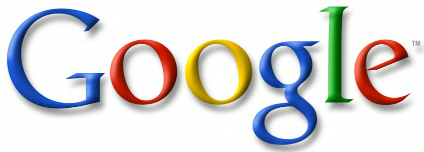
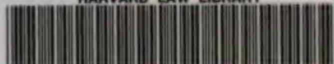

IPARI VESZÉLY

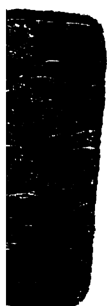
IRTA

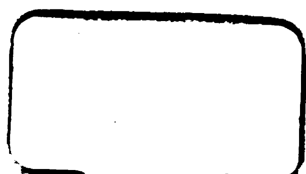
Dr BAUMGARTEN NÁNDOR

(Különlenyomat a Jogtudományi Közlöny 1902. évfolyamából.)

BUDAPEST

1902.

Hungary

IPARI VESZÉLY

IRTA

Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR

(Különlenyomat a Jogtudományi Közlöny 1902. évfolyamából.)

BUDAPEST

1902.

FCR.TX
B

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ujabban mind gyakrabban hangoztatják, hogy birói gyakorlatunk az ipari veszély kérdésében a vétlen felelősség elvére tért át és polgári törvénykönyvünk tervezete e fejlődésnek mintegy zárkövét helyezi le, midőn az iparüzőre oly szigoru felelősséget hárit, amilyenre példát a modernebb törvénykönyvek egyikében sem találunk.

E nézettel szemben fejtettem ki eltérő álláspontomat czikkeimben, melyek a «*Jogtudományi Közlöny*»-ben láttak napvilágot. Ezért indulnak fejtegetéseim polemikus alapon (l. I. alatt), majd áttérek idevágó birói gyakorlatunk taglalására és eredményeinek összegezésére; végül tervezetünk intézkedéseit ismertetem és álláspontjának hiányait és következetlenségeit igyekszem megvilágitani.

Természetes, hogy e *törvénykezési szemle* keretében a tervezet kimeritő törvénykritikája nem találhatott helyet.

Czikksorozatomat főleg azért teszem közzé, mert az ipari felelősség nehéz és sokat vitatott kérdésében birói gyakorlatunk hü képét igyekszik nyujtani (a legutóbbi három év praxisából több mint 30 eset került feldolgozásra) s ha mással nem, legalább ezzel is hozzájárul a helyes megoldás utjának kijelöléséhez.

I.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 15. számában dr. Bleuer Samu a Curia 7188/1900. számu határozatát birálta és döntését helytelenitette, mert szerinte az ipari veszélyviselésre vonatkozó joggyakorlatunkkal áll ellentétben.

Igen érdekes kérdést penditett meg ezzel, habár a megbirált eset az ipari veszély elvétől függetlenül is megoldható és felesleges az ingadozó gyakorlatra hivatkozni ott, hol tételes törvény áll rendelkezésünkre.

A 7188/1900. számu határozat ugyanis a közuti *vasut üzemének* körében előfordult balesetről szól, a kérdés tehát egyszerüen az, vajon az 1874: XVIII. tcz. erre alkalmazandó-e vagy nem.

«A természet azon óriási erőire» hivatkozni, «melyeket az emberi gondosság tökéletesen féken tartani nem tud», az adott esetben felesleges, de helytelen is, mert hiszen a közuti vasut a baleset idejében *lóvasuti üzemre* volt berendezve.

Nem mond ujat ez itélet, midőn a lóvasutra nem terjeszti ki az 1874: XVIII. tcz. intézkedéseit, mert több birói határozat — legujabban a Curia 1901. julius 2-án 604. számu itéletében (l. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 649. sz. h.)* — ugyanezt a restrictiv törvénymagyarázatot alkalmazta.**

* V. ö. Curia 1046/1893. Márkus VII. kötet 12,570. sz.

** A német biróságok hasonló törvényüket (1870. évi Reichshaftpflichtgesetz) a lóvasutakra is vonatkoztatják; lásd Eger Eisenbahnrecht II. k. 16. §., 23. jegyzet.

Megvallom, én sem helyeslem ezt a judikaturát,* mely lege non distinguente gőz- és lóvasut között különböztet, habár másrészt kétségtelen, hogy a *veszélyeztetés* szempontjából e kettő között nagy az eltérés.

De még ha az 1874: XVIII. tczikket alkalmazta volna az itélet a megbeszélt esetre, az eredmény nem változott volna, mert az indokolás — bár igaz, hogy felesleges bőbeszédüséggel a culpa in eligendo hiányát is emliti — mégis tényként megállapitja a *sérült vétkességét*, ki «hirtelen hagyta el eddigi utirányát, gyorsan lépett a sinek közé, a nélkül, hogy oldalt nézett volna» és «nem tudta elfogadható okát adni azon elhatározásának, hogy miért igyekezett átjutni az ellenkező oldalra». A sérült vétkessége pedig akár az 1874: XVIII. tcz., akár az ipari veszélyviselés szempontjából vizsgáljuk a dolgot, feltétlenül mentesiti az alperest.

Hogy pedig a büntetőbiróság ténymegállapitása a polgári biróságot meg nem köti, oly általánosan követett birói gyakorlat, hogy erre elég az ujabb 4165/1898. (l. Márkus X. kötet, 16,220. sz.) és 3827/900. (l. *Jogt Közl.* 1900. évfolyam 623. sz. h.) számu curiai határozatokra hivatkoznom.**

* Megjegyzendő, hogy a villamos közuti vasutakat a mi judikaturánk is az 1874: XVIII. tcz. alá foglalja. Lásd 1328/1899., 6943/1900. és 327/1902. számu curiai határozatokat.

** Megjegyzem, hogy Bleuer kartárs ur téved, midőn azt állitja, hogy a Curia két tanácsa ellentétes tényállást állapitott meg; a büntető per — a mint az a polgári itélet indokaiból kitünik — nem is került a Curia elé.

II.

II. Áttérek már most az *ipari veszély* kérdésére. Nézetem szerint a t. czikkirónak nincs igaza, midőn azt állitja, hogy a Curia a polgári törvénykönyv tervezetének 1782. és 1783. §-ait anticipálta és az iparvállalat felelősségét az üzemmel kapcsolatos veszélyért elvileg kimondotta. Sokkal fontosabb e kérdés, semhogy egy itélet indokaiból kiragadott kijelentés kapcsán el lehessen dönteni s ezért judikaturánk ide vágó anyagát fogom fejtegetni. Annál szükségesebbnek tartom ezt, mert a tervezet *indokolása* (IV. kötet 615—630. l.) e nagy horderejü ügyben *joggyakorlatunkat* egyáltalán nem vette figyelembe.*

Ha judikaturánkat egész fejlődésében tekintjük, ugy kétségtelen, hogy változáson, sőt átalakuláson ment keresztül. Kiinduláspontja az osztrák polgári törvénykönyv szabálya volt, mely szerint «a puszta véletlen eset azt éri, kinek értékén vagy személyén történik». (1311. §.) Biróságaink tehát egészen következetesen a vétkesség szigoru vizsgálatába bocsátkoztak és hogy ha a sérült az üzemtulajdonos vétkességét nem tudta bizonyitani, keresetével elutasitották. Ez az álláspont elvileg helyes, még pedig azért, mert tételes törvényhozási intézkedés hiányában obligácziót megállapitani nem

* A Curia határozatai helyett az Indokolás nemcsak az osztrák, német stb. törvénykönyvek, hanem még a bajor, a hesseni javaslat, a drezdai tervezet és a porosz Landrecht idevágó szakaszaira hivatkozik. (L. Indokolás IV. 615. l. jegyzetét!)

lehet, tehát a joggyakorlat nem konstruálhat quasi delictumot azaz legális obligácziót jogszabály nélkül.

Az 1893: XXVIII. tcz., mely az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről szól, a judikaturában fordulópontot jelentett; a biróságok ugyanis e törvény életbelépte óta a 37. §-nak mintegy odavetett fentartását* alapul véve, *magánjogi vétkességet* állapitottak meg, ha e törvény rendészeti intézkedései be nem tartattak, sőt nemsokára még tovább mentek és a bizonyitási teher megforditásával a munkaadótól követelték meg annak igazolását, hogy a törvény szabályainak megfelelt. (L. Curia 12058/1895. és Budapesti kir. itélő tábla 1896. október 23. 137. I. G. sz. hat. Térfi 264. l.)

Legujabban még ezzel sem érte be a Curia, hanem már akkor is marasztalja a munkaadót, ha e rendészeti szabályok be nem tartása és a baleset közti *okozati összefüggés* nagyon is kétséges és mesterkélt constructión alapszik.

A vétkesség elvétől azonban a Curia még mindig nem tért el, ami *törvény* vagy *jogszabály hiányában* érthető (nulla satisfactio sine lege.).

Ezeknek előrebocsátása után vizsgáljuk az utolsó három év joggyakorlatát.**

A felelősség *általános elvét* a Curia 1900. okt. 11-ikén kelt 3837/900. számu határozatában mondja ki; e szerint «a

* 37. §. «Az, aki a jelen törvényben előirt kötelezettségek teljesitését elmulasztja, kihágást követ el és az alantabb megállapitott pénzbüntetéssel sujtandó, fenmaradván ugy a polgári, mint büntető-törvény szerinti felelőssége, ha mulasztása miatt valamely baleset történt.»

** Megjegyzem, hogy majdnem az összes esetek a *munkaadó* ipari felelősségét állapitják meg a munkással szemben; az üzemtulajdonossal szolgálati viszonyban nem állókra vonatkozólag csak kevés határozatot találtam és ezekben a Curia szigoruan ragaszkodik a *vétkességi* elvhez. Némileg idevág a G. 13/1901. sz. curiai határozat. (*Jogt. Közl.* 1901. évf. 346. sz. h.)

munkaadó köteles ipartelepén mindazt létesiteni és fentartani, ami az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető biztositása szempontjából szükséges. Ha ebbeli kötelességét megszegi és ezzel okozati összefüggésben a munkást baleset éri, ugy magánjogi kártéritési kötelezettsége megállapitandó». (L. *Jogt. Közl.* 1900. évf. 623. sz. h.) A kötelesség megszegése az adott esetben abban állott, hogy a hajtó- és fogaskerekek *védőkészülékekkel* ellátva nem voltak. Ugyanily esetben hasonlóképp itélt a Curia 1899. márczius 29-én I. G. 1. sz. (Márkus X. kötet, 16,221. sz.) hivatkozással az 1884: XVII. tcz. 114. §-a és az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-nak *b)* pontjára. Az utóbbi esetet érdekessé teszi, «hogy felperes atyjának malmában volt mint felöntő alkalmazva és mint ilyennek a transmissiós keréknél teendője nem volt».

Ugyancsak a *védőeszközök* hiányosságát állapitotta meg a Curia 2951/1898. számu itéletében, (lásd Márkus X. kötet, 16,222. sz.), midőn épitkezésnél a feljárók korláttal ellátva nem voltak és vétkesnek találta alperest — habár a feljárók felállitását a munkavezető pallérra bizta, — mert a feljárók szabályszerü voltát sem személyesen, sem mérnök helyettese által meg nem vizsgáltatta.

Más esetben a Curia (1900. okt. 25. G. 67/900. sz. lásd *Jogt. Közl.* 1900. évf. 729. sz. h.) kártéritésre kötelezte a gyárost, kinek alkalmazottai a kazán tetején való tartózkodást egyik kazánseprőnek megengedték, az elromlott falépcső helyreállitásáról azonban nem gondoskodtak, habár a baleset nem a rendes munkaidőben, tehát üzem idején kivül történt.

Védőkészüléknek minősitette a Curia 2189/900. és 2956/900. számu (l. Márkus XI. kötet, 17530. és 17531. sz. h.) itéleteiben a szemüvegeket, melyekkel a munkaadónak bizonyos foglalkozásu (pl. szegecselő) munkásokat el kell látnia; az előbbi határozat szerint nem elegendő, hogy a szemüvegek a

munkavezetőnél voltak, hanem e munkakörben tapasztalatlan kisegitő munkásnak a védő szemüveget át kellett volna adnia és annak használatára utasitania.

Mindezen esetekben a munkaadó vétkessége a *védőkészülék hiányában* állott. Az esetek más csoportjában a kellő *felügyelet elmulasztása* eredményezte a felelősséget. Igy a Curia 2911/1901. számu itéletében (lásd *Jogt. Közl.* 1901. évfolyam 639. sz. h.) a gyártulajdonost mondta ki felelősnek, midőn a munkásoknak régi vasdarabokat adott feldolgozás alá, a nélkül, hogy közegei fokozott gondossággal ügyeltek volna arra, hogy azok közé ne keveredjenek oly darabok, melyek a munkás testi épségét robbanás esetén veszélyeztethetik. Kérdés csak az, vajon ily fokozott elővigyázat ott, hol a munkás a régi vasdarabok közül maga választja ki azt a vasdarabot, melyet feldolgozni akar, egyáltalán lehetséges-e? — De még ennél is tovább ment a Curia, midőn 7448/1900. sz. határozatában (l. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 451. sz. h.) nem elégedett meg azzal, hogy a gépen védőkészülék volt és hogy ennek használatára utasitó figyelmeztetés a gyárban ki volt függesztve, hanem a munkaadó vétkességét állapitotta meg, mert nem volt kellő felügyelet arra, hogy a munkás a gépen alkalmazott védőkészüléket munka közben ne mellőzze; a Curia tehát vétkesnek nyilvánitotta a gyárost, ki mindent megtett, mire a törvény kötelezte és vétlennek a munkást, aki e szabályokat mellőzte.

Végül egy csoportba foglalhatjuk össze azon eseteket, melyekben a munkaadó alkalmazottját oly munkára használta fel, melyre ez *a kellő képesitéssel nem birt.* Itt is gyakran tullő a biróság a czélon, midőn közömbösnek tartja, vajon az alkalmazott e munkára vállalkozott, sőt még azt sem veszi tekintetbe, hogy ezért külön béremelésben részesül. Igy a Curia 1900. szept. 29-diki 2928. sz. határozatában (lásd *Jogt. Közl.*

1900. évf. 624. sz. h.) a gőzmalomtulajdonos kártéritési kötelezettségét megállapitotta «a kellően fel nem szerelt gőzgépnél alkalmazott és gépészi képesitéssel nem biró napszámossal szemben, kinek karját a gép kezelése körül ért szerencsétlenség következtében le kellett vágni». Pedig ebben az esetben a szakértők egybehangzóan azt a véleményt adták, hogy a szivattyuszij felvonásánál nem okvetetlen szükséges szakember alkalmazása és bebizonyult az is, hogy felperes nem nyert utasitást a szij felvonására, a fütői teendőkre pedig béremelés mellett önként vállalkozott. Másrészt igaz, hogy gépszij-regulator a gépen hiányzott és igy az itélet alperest e miatt is elmarasztalhatta. — Felelőssé tette a Curia 1901. febr. 21-diki 332. számu határozatában (l. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 344. sz. h.) a munkaadót azon baleset következményeiért, amely a nyomtatványok kirakásánál alkalmazott tanulóleányt szokásos foglalkozása közben érte. Az itélet indokolása arra hivatkozik, hogy alperes oly teendőkre, melyeknél a baleset elkerüléséhez komoly megfontolás, jártasság és kézi ügyesség szükséges, 15—16 éves tanulóleányt csak saját fokozott (!) felelőssége mellett alkalmazhatott.

De legmesszebb ment a Curia 1900. évi deczember hó 28-án kelt 4404. szám alatti határozatában, (l. *Jogtudományi Közl.* 1901. évf. 103. sz. h.), midőn a kártéritési kötelezettséget megállapitotta a következő esetben: A sérült tanoncz volt egy hentes üzletben és feladata a kolbászgyártáshoz használt gép tisztitásában állott, melynek kezelése oly egyszerü, hogy közönséges elővigyázat mellett baj nem történhetik; a tanoncz vigyázatlansága folytán két ujját szétzuzta.

Az elsőbirósági itéletek megváltoztatását és a marasztalást a Curia azzal indokolja, hogy a tanoncz 12 óránál hosszabb ideig dolgozott és ezért az, hogy fáradtan és kellő éberség

nélkül végezte munkáját, a munkaadó hibájára vezetendő vissza. Nyilvánvaló, hogy a causalitás alperes vétkessége és a baleset között nagyon laza.

Mindezekben az esetekben tehát a Curia, habár kiterjesztően, sőt néhol erőszakosan is interpretált, a *vétkességi elv* alapját megtartotta.

III.

Az ipari veszélyviselés elvének kimondása mellett *egész praxisunkban* csakis három határozat hozható fel.

Az egyik a Curia 1900. évi február 13-iki 4588/1899. számu itélete (l. *Jogt. Közl.* 1900. évf. 274. sz. h.). Igaz, hogy a győri kir. tábla, melynek itéletét a Curia helyben hagyta, a veszélyviselés elvét teljes tisztaságában kimondotta, de ez esetnek elvi jelentőséget még sem tulajdonithatunk, mert in concreto nem ipari, hanem *gazdasági üzemről*, illetve az *állattartásból* a gazdára háruló felelősségről volt szó. A tényállás szerint ugyanis felperest, ki alperesnek gazdasági cselédje volt, az istállóban marhadöfés érte, miáltal egyik szemén sérülést szenvedett. De meg másrészt ugyancsak a kir. táblai itélet indokolása alperes *mulasztását* állapitotta meg, mert az istállót lámpással el nem látta, ami a baleset bekövetkezésére okot adott. Itt tehát éppen forditva van a dolog, mint az előző esetekben: mig ott a biróság mesterségesen konstruált vétkességet, addig itt a vétlen felelősség elvét mondja ki, holott arra az adott esetben szükség sem volna, mivel egyuttal alperes vétkességét *is* megállapitja. De különben sem kellett volna erre a süppedékes talajra lépni, mert az 1894: XII. tcz. 112. §-ának 3. bekezdése kimondja, hogy «állatok által okozott károkért azok gazdája felelős». Erről a törvényről azonban a *biróság*, ugy látszik, *megfeledkezett.*

A másik eset a Curia 1899 márczius 15-iki 5332. számu

itélete (l. Márkus X. kötet, 16,227. sz. h.), mely a vasutat teszi felelőssé a Rakamaz községben keletkezett tüzvész következményeiért,* habár a mozdonyból kiszálló szikrák a kisajátitási törvényben előirt *tüztávlaton kivül* eső épületet gyujtották fel.** A törvényszék itélete itt is kimondta, hogy a kártéritési kötelezettség indoka: az üzemnek «harmadik személyek tulajdonát veszélyeztető természetében rejlik». Ámde a Curia már óvatosabb és utal arra, hogy a kérdéses időben rendkivüli szélvész dühöngött, «tehát nincs kizárva annak lehetősége, hogy alperes közegei sem éltek az ily rendkivüli (viharos) időben tőlük megkövetelhető elővigyázattal és gondossággal». A Curia tehát a vétkességre tér vissza, de vajon hogy értsük a *vétkesség lehetőségét*? Nyilvánvalólag ugy, hogy ez itélet szerint alperesre hárult volna az exculpatio (vétlenségének igazolása), amit a perben meg sem kisérelt. A Curia tehát a rendes felelősségtől eltérően a bizonyitási terhet megforditja és mintegy præsumptiót (pr. juris) állapit meg az üzemtulajdonos vétkessége mellett. Ebből a szempontból e határozat korántsem áll egyedül (l. II. alatt), ugyanezt többek között a 2189/900. és különösen prægnansan az 528/900. sz. itélet*** is ismételtelte.

Harmadszor a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 1082/1901. sz. határozatával kell foglalkoznunk, mely kimondta, «hogy a fenálló jogszabályok értelmében az állandó

* Erre a határozatra hivatkozott Bleuer idézett czikkében.

** A tüztávlaton belül okozott tüzkárért a vasut feltétlenül felel, mert az ő kötelessége, hogy az óvszalagok tüzmentes tisztántartását kivánja, illetve szolgalmi jogánál fogva a földtulajdonost e kötelesség teljesitésére kényszeritse. V. ö. Curia 1900. évi 1737. sz. h. (l. *Jogt. Közl.* 1900. évfoly. 466. sz. a.).

*** A Curia itt helybenhagyta az elsőbiróság itéletét annak az indoknak elhagyásával: «hogy a balesetnek alperes vétkes mulasztása folytáni bekövetkezését felperes nem bizonyitotta». A Curia tehát az ellenbizonyitást követeli meg alperestől.

veszélylyel járó ipari vagy gazdasági üzem tulajdonosa felelős az üzemben vagy az abban használt eszközök által okozott kárért, még akkor is, ha őt a köteles gondosság elmulasztása nem terheli, hacsak ki nem mutatja, hogy a kárt a kárositottnak hibája okozta». E kijelentésre a következő eset szolgáltatott alkalmat. Felperes, ki mint kazánkovács hosszabb ideig volt alperes gyárában alkalmazva, *tüzes vasat kovácsolt* és e közben *szilánk pattant szemébe*, amitől egy szemére megvakult.

Az elsőbiróság — elvi álláspontjához képest következetesen — közömbösnek találta annak vizsgálatát, vajon a munkaadó mulasztást követett-e el. Nem állapitotta meg a munkás vétkességét sem a gyárban készletben levő védőszemüveg mellőzése miatt, mert e szemüvegek használata átmelegedésük miatt szintén veszélylyel jár. A budapesti kir. tábla 1605/1901. sz. a. elutasitotta a keresetet, mert a munkaadó, aki a szemüvegeket (az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-ában előirt védőkészüléket) készen tartotta, mulasztást nem követett el és ha a szemüveg viselése a munkásra nézve kényelmetlen is, ez nem mentesiti őt ama kötelezettsége alól, hogy a törvényben előirt óvszereket használja. A Curia 1082/901. V. sz. a. (l. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 640. sz. h.) a gyárost felelősségre kötelezte és 1467/901. V. sz. itéletében a kártérités összegét megállapitotta. A Curia tehát helybenhagyta a biróság itéletét, azonban indokolásában kitért az elvi kérdés elől és alperest azért marasztalja, «mert nem bizonyitotta, hogy a munkavezető a védő szemüveg használatára utasitotta vagy figyelmeztette volna». A Curia tehát itt is vétkességet konstruált és épp ugy, mint 2189/1900. és 2956/1900. sz. határozataiban a *szemüveg mellőzését* az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-ába ütköző mulasztásnak minősitette s megegyezően a 7448/1900. sz. határozattal, a munkaadó kötelességének tartotta

felügyelni arra, hogy a munkás a készenlétben levő védőeszközöket csakugyan alkalmazza.

Legeslegujabban teljesen analóg eset került birói eldöntésre, az ügy azonban jelenleg még nincs jogerejü itélettel befejezve. A tényállás lényegileg ugyanaz volt: a baleset tüzes vas kovácsolásánál történt és védőszemüveget a munkás nem használt. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 13,126/1902. sz. itéletében (K. J. a M.-B. fémipar r. t. ellen) abból a »*jogszabály*«-ból indult ki, hogy »az, aki oly ipart folytat, mely természeténél fogva különös veszélylyel jár az alkalmazottakra, minden kárért felelős, amely eme veszélyből származik, kivéve, ha a kár a károsult vétkességéből származik.«* Mivel pedig a kényelmetlen és a munkások által nem szivesen használt szemüveg mellőzésében nem talált culpát, a munkaadót kártéritésre kötelezte. A budapesti kir. tábla 1902 április 9-én kelt 936/1902. V. sz. itéletében helyesen konstatálta azt, amit gyakorlatunk fejtegetése kapcsán levezettünk: hogy t. i. *ilyen »jogszabály« nem létezik*, sőt »az 1893: XXVII. tcz. rendelkezéseiből és szelleméből az állapitható meg, hogy, ha a munkaadó az előirt óvintézkedéseket megtette, a munkást ért balesetért vagyoni felelősség nem terheli«. Nem fogadta el a tábla a felelősség indokául azt sem, hogy a munkások balesete a veszélylyel járó ipar rendes koczkázatát képezi, mert az ezzel járó *veszélyeztetésért* a munkás a magasabb munkadijban nyer *ellenértéket*. Ezért tehát a kir. tábla perdöntő körülménynek a munkaadó vétkességét tekintette és elutasitotta felperest, mert a védőeszköz készenlétéről tudomással kellett birnia és mert csak

* E »jogszabály« nyilván a tervezet 1783. §-ában találja eredetét. Ennek szövegétől csak két pontban különbözik: 1. nem hivatkozik a erőhatalomra, mint mentesitő körülményre és 2. a felelősséget *csak az alkalmazottakkal* szemben mondja ki, mig harmadik személyekről hallgat.

kényelmi szempontból mellőzte a szemüvegeket, melyek a *veszély csökkentésére* alkalmasak. A munkaadónak pedig nem kellett a munkást a védőeszköz használatára kényszeriteni, mert erre a törvény (1893: XXVIII. tcz. 1. §. h. pont) csakis akkor kötelezi, ha alkalmazottjának mérges anyagokkal telt helyiségbe kell bemennie (argumentum a contrario.)

A Curia gyakorlatának áttekintése után tehát kimondhatjuk, hogy nincs *egy oly eset sem*, melyben a vétlen felelősséget megállapitotta és alperest ez alapon marasztalta. Eddigi gyakorlatában vagy mellőzi ez elv kimondását és e helyett a vétkesség mesterséges kitágitására törekszik, vagy pedig, ha hallgatással mintegy megtüri is az alsóbiróságok ily irányu kijelentését, az indokokat *megtoldja* és *nem ezen* (vagy — ami még következetlenebb — nem *csak* ezen) *alapon* marasztal, hanem alperes vétkességét (vagy vétkességének lehetőségét!) állapitja meg.

IV.

A külföldi joggyakorlat köréből csak egy ujabb esetre, az *osztrák legfőbb törvényszék* egyik határozatára hivatkozom, mely mutatja, hogy a birói gyakorlat a mienkéhez hasonló csapáson halad, midőn az osztrák polgári törvénykönyv 1299. §-ával megbirkózik, illetve a felelősség szabályát a vétkességi elv hangoztatásával bár, de mégis ennek körén tul feszíti. Frappans példa erre a következő eset.

Bécsben nem régen villamos városi vasut nyert engedélyt, melynek értelmében electromos kábelét a város utczái felett (felső vezetékkel) alkalmazhatta. A vezetéket elkészülte után az illetékes hatóság rendben találta és igy a vonal a forgalomnak átadatott. Az egyik utczasarkon azonban telefondrótok huzódtak a villamos vezeték felett, mely izolálva nem volt; ez ellen azonban annak idején senki sem tett kifogást. Utóbb egy erős szélvihar alkalmával néhány telefondrót elszakadt, egyik ráesett az electromos kábelre, s onnan az utczára, mi által az igen erős villamos áramot levezette és az utczán (Gudrunstrasse) részben személyekben, részben tárgyakban kárt okozott.

A károsultak ugy a villamos vasutat, mint a telefonvállalatot beperelték és az osztrák legfőbb törvényszék 1901 november 5-én kelt 111/1. és 115/1. sz. határozataiban *mindkettőnek egyetemleges felelősségét* állapitotta meg a vétkességi elv alapján.

A villamos vasut vétkességét abban találta, hogy a keresztezési helyen vezetékét nem izolálta és nem gondoskodott oly védőkészülékről, mely veszélyes áramának levezetését megakadályozta. Ez irányban helyeselhető is a döntés, mert tényleg szokásos és szükséges a vezetéket a keresztezés alatt védőfedéllel ellátni és igy az esetleg reá eső drótok ellen izolálni. Tény volt az is, hogy a villamos vasut a már készen álló telefondrótok alá helyezte vezetékét és igy a veszély lehetőségével számolnia kellett.

A telefon-vállalat vétkességét a biróság abban látta, hogy vezetékét *eddigi állapotában meghagyta.* A biróság szerint a telefon-vállalatnak a drótszakadás lehetőségével számolva, óvókészülékek alkalmazásával kellett volna megvédenie a járókelőket és igy, habár az ő vezetéke önmagában teljesen veszélytelen, az uj veszélyforrás hozzájárulása uj védőeszközök létesitésére kötelezte volna. E konstructio nyilvánvalóan erőltetett és a subjectiv vétkesség körébe a tisztán objectiv okozati összefüggés területet is bele akarja vonni. A telefondrótok szakadása ugyanis a biróság indokolása szerint is kikerülhetetlen és semmiféle veszélylyel nem jár. A biróság e mellett mindkét alperest vétkesnek nyilvánitja, holott a köteles gondosságot legfeljebb egyik mulaszthatta el. Ha t. i. az egyik vállalatnak kellett volna óvintézkedéseket tennie, — még pedig annak, mely a veszélyes üzem tulajdonosa és mely később kezdte meg üzemét — ugy a másikat nem terhelheti kötelességmulasztás. A megelőzés (præventio) vagy az egyiknek vagy a másiknak volt kötelessége, mindkettőnek azonban nem, mert a kettős izolálás, kétszeres óvkészülék alkalmazása, amit még a biróság sem kivánt, az adott körülmények között teljesen felesleges lett volna.

Az osztrák biróság tehát culpát állapitott meg egy oly *véletlen esetben*, mely még az iparüzemmel járó különös veszély-

nek sem minősithető * és igy a telefon-vállalat még a mi tervezetünk alapján sem volna felelősségre vonható. Ime tehát az «elavult római jogi elv» nem igen feszélyezte az osztrák biróságot.

* A szakértői vélemény szerint ugyanis a telefondrótokban oly gyenge áram kering, hogy ez áram még drótszakadás esetén sem lehet veszély forrása.

V.

Visszatérve hazai joggyakorlatunkra, melyre a külföldi példa némi analogiát nyujtott, fejtegetéseink eredményét abban foglalhatjuk össze, hogy a Curia mindeddig még nem tért el az osztrák polgári törvénykönyv szabályától, hanem jogkiterjesztő gyakorlatát a vétkességi elv alapjára épitette fel. Az eredeti keretet azonban annyira kitágitotta, uj elemekkel kiegészitette, hogy bizony egészen más kép áll előttünk. Különösen két pontban foglalhatjuk össze ez *ujabb fejlődés* eltéréseit:

1. Megállapitja a felelősséget az alkalmazott bármily culpája esetén, vagyis az üzemtulajdonos nemcsak alkalmazottainak megválasztásáért felel (culpa in eligendo), hanem mindenkor, ha alkalmazottja mulasztást követett el és ez a balesetre okot adott.*

2. A birói gyakorlat a bizonyitási teher megforditásával jogvélelmet állit fel az üzemtulajdonos vétkessége mellett ugy, hogy a felelősség alól csak exculpatio folytán mentesül.

Ime tehát judikaturánk a vétkességi elv megőrzése mellett is a kártéritési kötelezettséget kifejleszthette és kitágithatta, sőt megállapithatta a felelősséget «a hibának mintegy csak lehelete alapján».**

* Vajon az alkalmazottért való felelősség csakugyan kivétel-e az általános szabály alól, erre nézve l. Schwarz Gusztáv: Ujabb magánjogi fejtegetések 270. l.

** V. ö. Zsögöd: Fejezetek, I. kötet, 629. l.; szerinte különben a quasi delictumok a tiltott cselekmények körébe tartoznak, «mert a tör-

Másrészt azonban nem ment el joggyakorlatunk addig a *végső határig*, melyhez tervezetünk[1] 1782—85. §-ai eljutottak.[2] Először is jogkiterjesztő müködését főleg az *alkalmazottak* javára, a munkásvédelem czéljából gyakorolta,[3] de meg a birói gyakorlat kis- és nagyiparosok, veszélyes és nem veszélyes üzem között egyáltalán nem különböztetett, amit csakis a vétkességi elv megtartásával ellensulyozhatott. Igy, mint láttuk, ugyanoly mértékkel mért, midőn a baleset egy nagy üzemü gyárban vagy kovácsmühelyben, vagy oly kisiparos boltjában történt, kinek ipara a háziipar körét sem haladta meg.

De főképp az különbözteti meg a Curia gyakorlatát tervezetünk 1783. §-ától, hogy mig előbbi a vétlenség bizonyitását a munkaadóra háritja, addig utóbbi e *bizonyitást kizárja*, megtiltja és a felelősséget, «a causalitas externaért nemcsak *a priori* kirója»,[4] hanem a *posteriori* fentarja, ellenbizonyitással lerontani nem engedi.[5]

vény alapgondolata mégis csak az, hogy itt hibánk okából felelünk». Ellenkezőleg Unger: Handeln auf fremde Gefahr és Reiner: Szerződésen kivüli kötelmek.

[1] Megjegyzendő, hogy a német polgári törvénykönyv korántsem ily szigoru, mert a «Reichshaftpflichtgesetz»-et fentartva, csak a vasutakra állapit meg hasonló kötelezettséget, mig a bánya- és gyártulajdonosokat csak saját vagy alkalmazottaik vétkessége esetén kötelezi kártéritésre.

[2] Amint ezt Bleuer idézett czikkében és dr. Lánczi Jenő (Ügyvédek Lapja 1901. évf. 52. sz.) állitják.

[3] A fent közölt esetek közül csak az 5332/99. sz. határozat esik kivül e körön; de ennél is kétségtelenül befolyással birt az az irányzat, hogy a vasut felelőssége a személyi balesetekről (1874: XVIII. tcz.) a dologi károkra is kiterjesztették. V. ö. a Curia 6943/1900. sz. határozatával.

[4] V. ö. Zsögöd: Fejezetek, I. kötet, 629. l. A vétkes vagy olybá vett magatartás csoportjában az «olybá vettség» szigoru præsumptiót (pr. j. et d. j.) jelent.

[5] Biróságaink gyakran nem juttatták kellő kifejezésre azt az elvi ellentétet, amely a vétkesség vélelmét a bizonyitás kizárásától, illetve a vétlen felelősségtől elválasztja. Igy az 1874: XVIII. tcz. alapján kifejlett

Azt hiszem sikerült tehát kimutatnom, hogy tervezetünk jogszabálya mellett *jelenlegi* joggyakorlatunkkal nem lehet érvelni. De természetesen ez önmagában nem volna indok arra, hogy a tervezet szabálya ellen állást foglaljunk. Ha ily szabály kimondása *nemzetgazdaságilag* indokolt, ugy a törvényhozót az eddigi eltérő szabály vissza nem tarthatja, nem feszélyezheti.

Az a kérdés tehát, vajon az ily — az iparüzemet terhelő — *uj törvényes obligatio létesitése jogpolitikailag indokolt-e vagy nem.*

E kérdésre megfelelni sokkal mélyebb és behatóbb tanulmány feladata, mint amilyen e *törvénykezési szemle* keretében megférhet. Ezért csak néhány, a tervezet látkörén kivül eső nézőpontot jelölök meg, melyekből tekintve, a kérdés egészen más képet mutat.

A tervezet czélja e szabály megalkotásával a *munkásvédelem* * volt. De vajon e czél elérésére nem első sorban a *szolgálati szerződés* szabályozásában kellene keresni a megfelelő intézkedéseket, melyek főleg a kötelező *munkásbiztositás* létesitésében találhatók fel. És vajon megfelel-e az üzemtulajdonos felelősségének kiterjesztése a munkásvédelem czéljának? Hiszen a tervezet nyujtotta védelem *korántsem teljes*, mivel erőhatalom vagy a munkás legkisebb mulasztása és gondatlansága esetén felmondja a szolgálatot és ezekért az oly gyakran előforduló balesetekért *egyáltalán nem nyujt megtéritést.* De vajon ettől eltekintve azt fogja-e a tervezet szabálya eredményezni, hogy a munkás igénye világos és

judikaturában még mindig több oly határozatra akadunk (5876/1885, 5296/1894. stb.), melyek a vétkesség præsumptióját az objectiv felelősséggel téveszték össze. (V. ö. Reiner: Szerződésen kivüli kártéritési kötelmek.)

* Lásd: Indokolás, IV. kötet, 628. l. «E szabály gyakorlati jelentőséggel főleg a munkások baleseteire nézve bir».

minden jogvitától független lesz? Ezt az optimistikus nézetet nem oszthatom és nem hiszem, hogy a tervezet minden perlekedésnek elejét veszi. Hiszen in concreto a munkaadó e mellett is hivatkozhatik majd a *munkás vétkességére*, mint mentesitő körülményre, ugy hogy a bizonyitás feleslegessé nem válik, hanem csak *más irányba* helyeztetik át. Különben is, mint joggyakorlatunk fejtegetésénél láttuk, a munkaadó vétlensége és a munkás vétkessége gyakran egymásba játszanak, ugy hogy e perek lényeges egyszerüsitését vagy plane csökkentését a tervezet szabályától nem várhatjuk.

Mennyivel másképp van ez a kötelező balesetbiztositás mellett! Itt az erőhatalomért, véletlenért, sőt a csekélyebb mulasztásért is a biztositó felel, ki *ellenértéket*, dijat kap azért,* hogy a kárt az *összességre felossza.*

Látjuk, hogy a munkás érdekét a kötelező balesetbiztositás *jobban* valósitja meg. Nézzük már most az érem másik oldalát is, vajon mit jelent a tervezet szabálya az *iparüzőre?* Nem egyéb ez, mint egy kiszámithatlan, *áthárithatlan* és *elhárithatlan* megterhelés, mely amugy sem erős iparunk elé ujabb akadályokat gördit.** És ne felejtsük el, hogy e megterhelés nemcsak a *nagy gyárost* sujthatja gyakran igen érzékenyen (p. o. tömeges baleseteknél), hanem az esetleg veszélyes üzemmel biró *kisiparost is* éri, akinek egész vagyoni erejét tönkre teheti. Nem *háritható át* a balesetekért fizetett kártérités az ipari termékre, mert folyton változó; s ha p. o.

* V. ö. Beck H.: Tanulmányok 191. és 192. l. és Nagy Ferencz: Keresk. jog 197. §. 10. jegyzet.

** V. ö. A kereskedelemügyi minisztérium legujabb jelentését az 1900. év gyáripari baleseteiről. Bevezetésében a balesetbiztositás létesitésétől várja joggyakorlatunk megváltozását, mely »elviselhetetlen terhekkel sujtja az amugy is nehéz küzdelmek között élő vállalkozást«. Érdekesek e jelentés statisztikai adatai. 1900-ban 12,755 sérülési esetből 6728 munkás (52·67%) volt biztositva. A 7753 sulyos sérülés közül 3543 (54·30%) volt biztositva.

az egyik iparost sujtja, a kártérités átháritása az árut aránytalanul drágitja, tehát *versenyképességét csökkentené*. Nem is tartozik a veszélyviselés a rendes üzleti koczkázathoz, mert esetleg (különösen a kisiparosnál) tulhaladhatja még a keresetet is. Sokkal inkább áll ez még a munkásra, aki a nagyobb veszélylyel járó munka esélyeiért a nagyobb munkadijban nyer ellenértéket.* De nem is *háríthatja el* az iparos a kártérités terhét *biztositás* utján, mert jelenleg biztositás esetén sem térül meg az, amit a kártérités miatt ki kell fizetnie.**

De különben sem lehet a felelősség szigoritásának elfogadható indoka az, hogy mintegy oly *eszköz*, mely az iparüzőt a balesetbiztositásra kényszeriti. Hiszen a törvényhozó nemcsak közvetett, hanem közvetlen uton is elérheti e czélt, ugy hogy a kötelező balesetbiztositást létesiti.***

A tervezet szabálya tehát a *munkásvédelem kérdését nem*

* Az Indokolás szerint (IV. köt. 627. l.): «aki oly ipart folytat . . ., amely veszélyessé válhatik, ezt a kárveszélyt, mint üzleti koczkázatot viselje». Vajon nem lehet ezt alkalmazni a *munkásra* is, midőn a kár nem mást, hanem őt magát éri?

** A szokásos kollectiv munkás-baleset-biztositási feltételek értelmében a maximális kártérités (halál vagy nagyobb foku rokkantság esetére) az 500-szoros napszám, a rokkantság egyéb eseteiben ez összeg 3—50%-a; muló munkaképtelenség esetére nincs kártérités. Nyilvánvaló, hogy a biróilag megitélt kártérités ez összegeket tetemesen meghaladja, igy p. o. az első esetekben életfogytig tartó járadékot, illetőleg ennek megfelelő tőkét tesz ki. A birói gyakorlat hatása alatt ujabban oly biztositási mód van keletkezőben, mely mellett a társaság magára vállalja a *biróilag megitélt kártérités* megtéritését. Csak természetes azonban. hogy ennek dijai jóval magasabbak, mert a biztositónak nemcsak a balesetek, hanem az ingadozó birói gyakorlat esélyeivel is kell számolnia,

*** Ha a birói gyakorlat szigoritani igyekszik a munkaadó felelősségét (l. II. és III. alatt), ez legalább abban találja magyarázatát, hogy a biró érzi a méltánytalanságot, melyen törvény hiányában *másképp* nem tud segiteni. De a törvényhozónak nem kell ezen a *kerülő uton* haladnia; mert egyszerü parancsszavával a kötelező munkásbiztositást létesitheti.

oldja meg, mert nem segit elég hathatósan a munkáson, ellenben árt az iparosnak. És csak egygyel szaporitja a kettőjük közti gyakori ellentétek számát, melyek ugyis mindinkább a sociális krizis veszélyével fenyegetnek.

Ezzel szemben a *kötelező munkásbalesetbiztositás* a munkásnak és munkaadónak érdekét egyaránt megvalósitja. Az évről-évre ugyanoly összegben visszatérő dij igenis minősithető üzemköltségnek és mivel az összes konkurrens iparüzőket éri, áthárítható az árura, illetve a fogyasztókra. E mellett a balesetbiztositás a véletlen által okozott kárt az *egyetemességre* háritja, tehát felosztja,* mig a munkaadó felelősségének szigoritása mellett a munkás egyéni kárát a vétlen iparüző kénytelen viselni, tehát a véletlen mást sujt, mint akit ért és olyant *is* sujthat, ki ennek viselésére vagyonilag képtelen.**

A munkásvédelemnek tehát *külön törvényben* van helye. Mert amint irott malaszt marad a szolgálati szerződés sociális izü szabályozása a tervezetben, ha ezt ezzel ellenkező külön törvények leronthatják, ugy csak e special törvények mélyreható reformjától várhatjuk a balesetek elleni egyedül sikeres védelmet: a *kötelező munkásbiztositást.* A tervezet szabálya, habár az 1784. §. ennek szerződési kizárását tiltja,*** e czélt nem teljesen és kerülő uton érné el, miközben az *átmeneti* időszakban különösen a kisiparosokra sok igazságtalan megterhelés forrása lenne.

Ámde ne felejtsük el, hogy a tervezet az iparüzemmel

* Ezt Mataja (Das Recht des Schadenersatzes vom Standpunkte der Nationalökonomie. 1888.) is koncedálja, holott egyébként ő is a munkaadó felelősségének szigoritása mellett foglal állást.

** Gondoljunk p. o. a kisiparosra, ki csak egy segéddel dolgozott és ezt baleset folytán élethossziglan kénytelen eltartani.

*** És *ebből* a szempontból tényleg haladást jelent a szolgálati szerződés szabályozásával szemben, melynek általános intézkedéseit a külön törvények hatályon kivül helyezik. V. ö. Meszlény: Magánjogpolitikai tanulmányok 183. s köv. ll.

járó felelősséget nem *csupán* a munkások, hanem *harmadik személyek* javára is megállapitja. Az indokolás ugyan a kérdés ezt az oldalát csak járulékosnak tekinti és sulypontját a munkásvédelemben találja, ha azonban a dolgot jobban szemügyre veszszük, más eredményre jutunk. A munkás, ki valamely iparra vállalkozik, jól ismeri az ezzel járó veszélyeket, melyeknek káros hatásait a munkás-törvényhozás van hivatva csökkenteni. Másképp van ez, ha harmadik személyt ér hibáján kivül oly baleset, mely p. o. a vasuti üzem természete folytán kikerülhetlen. Itten tényleg a közönséget nagy mérvben fenyegető és másképp meg sem téritheto kárositásról van szó, mely az iparvállalatnak a *közönséget, harmadik személyeket veszélyeztető* jellegével függ össze.

Ebből tehát az következik, hogy a *közönséget veszélyeztető nagyipari üzem felelőssége kimondandó.*

Ez már korántsem oly tág kör, mint tervezetünk szabályozása, mely az iparüzésről általában szól.*

Az üzemen kivül állókra ugyanis a legtöbb iparvállalatnál felesleges kimondani az ily fokozott felelősséget, mert hiszen enélkül is üzemüket a közönséggel szemben oly módon

* A tervezet 1782—85 §-ai *egyéb* szempontból is okot adnak a birálatra. E helyütt néhány megjegyzésre kell szoritkoznom. Az 1783. §. sok oly esetet foglal magában, melyet mellőznie kellett volna, de viszont kizárja azokat, melyekben a felelősség fokozása kivánatos volna. Igy a fokozott felelősség nem indokolt az iparüzés *valamennyi* esetében és viszont szükséges lett volna oly veszélyeknél, melyek az iparüzés fogalma alá *nem* vonhatók. Utalás történt az automobilra (l. Jogállam 1902. évf. IV. füz. 350. l.) és ide tartoznak mindazok az esetek, midőn valaki nem iparüzéssel, hanem p. o. kedvtelésből vagy bármely más okból veszélyeztet harmadik személyeket vagy vagyonukat. — Nagyon messze megy az 1783. §., midőn »minden kárért« tesz felelőssé, anélkül, hogy ennek jelentését közelebbről elhatárolná. — E mellett a tervezet nem tartalmazza a jogos cselekményekért való felelősség általános elvét (amint azt Reiner megállapitja; l. Fodor: Magánjog 741., 841. és 855. ll.), hanem végeredményben csak legalis obligatiót állapit meg az iparüzés tág körére.

kell berendezniök (illetve izolálniok), hogy erőhatalom esetén kivül baj ne történhessék. Igy p. o. a gyáraknak idegenek belépését vagy egyáltalán nem, vagy csak megfelelő felügyelet és óvintézkedések mellett szabad megengedniök. Ha pedig a gyáros veszélyes üzemét harmadik személyekkel szemben izolálni elmulasztja, ugyis felelős «qua culpa»; viszont ha az üzem kellőleg izolálva volt, ugy az üzemtulajdonos még tervezetünk szabálya szerint sem felelne, mert hiszen a sérült a tilalom megszegésével vétkessé vált.*

A közönséget állandóan veszélyeztető vállalatok száma már kis körre szorul s ezek rendszerint oly nagy üzemet folytatnak, hogy az ilyképp reájuk háruló teher elviselésére alkalmasak. Ezek az indokok voltak döntők, midőn a törvényhozás az 1874: XVIII. tcz.-ben a *vasutak fokozott felelősségét* megállapitotta. A vasut felelőssége tulajdonképpen háromféle irányba ágazik: felelős munkásaival, utasaival és harmadik személyekkel szemben. Igy tehát a törvényes kötelem alatt szerződési obligatio (szolgálati, illetve fuvarozási szerződésből) is rejlik, de az általános szabály e kettőt mintegy eltakarja, magába foglalja és a felelősséget mint *legalis obligatiót* mondja ki. Ezt a szabályt vette alapul a tervezet is, de «*általánositotta*» (l. Indokolás IV. k. 629. l.), *túlfeszitette eredeti rendeltetésén* és a munkásvédelemre való kiterjesztésénél szem elől tévesztette, hogy e szabály csak a közönséget veszélyeztető vállalatoknál indokolt és jogosult.

A tervezet a veszélyviselés kérdésében éppen az ellenkező végletbe esik, mint az osztrák polgári törvénykönyv. Mig utóbbi szerint a véletlen mindig *azt* terheli, akit ér,**

* A szomszédoknak okozott kár megtéritésére pedig az 1884: XVII. tcz. 178. §-a kötelezi az iparüzőt.

** A «casus sentit dominus» elvét a törvényhozó egyes esetekben hatályon kivül helyezheti anélkül, hogy egészen sutba kellene dobnia.

addig a tervezet szerint az ipari baleset mindig az üzem tulajdonosát sujtja. A tervezet tehát a vétkességi elv szabályából az egész ipari üzemet *kikapcsolja*, holott az e szabálytól való eltérés a (veszélyes) iparüzés *összes* eseteiben nem kivánatos. E mellett a tervezet nem sorolja fel *taxative* a fokozott felelősség eseteit, a mi ezt legalább előrelátható és meghatározható területre szoritaná. A szabály alkalmazásától tehát a birói gyakorlat — még ha ez méltánytalansággal is járna — el nem tekinthet. Ebben pedig kétségtelenül *nagyobb veszély* rejlik, mint a vétkességi elv fentartásában. Mig az utóbbi, mint láttuk, hajlékony szabály, melyet a judicatura kifejleszthetett, addig a tervezet az ipari kártérités szabályát — a kártérités egyéb eseteitől elkülönitve — oly módon rögziti és mereviti meg, hogy a judicatura sem vissza nem fejlesztheti, sem meg nem szorithatja, hanem oly esetekben is lesz kénytelen alkalmazni, melyekben a fokozott felelősség *jogpolitikai és nemzetgazdasági indoka* hiányzik; igy pl., mint emlitettem, kénytelen lesz a balesetből származó «minden kárt» a vétlen és vagyontalan kisiparosra is háritani.

A tervezet 1782—85. §-ai tehát alapos revisióra szorulnak, melynek feladata, hogy az iparüzők jogos érdekeit is kellő figyelembe vegye.

Hogy ez a szabály nem oly elavult, mint hangoztatják, kitünik abból, hogy ez az elv: «vim maiorem sentit dominus» ugy tervezetunkön, mint az egész modern törvényhozáson végigvonul. Már pedig a casus és vis maior között nem lényegi, hanem csak fokozati különbség van! De különben is a szabály a vétkesség miatti felelősség; a vétlen felelősség ez alól csak törvényben megállapitott kivétel. V. ö. Schwarz Gusztáv: Ujabb magánjogi fejtegetések 217. s köv. ll.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 1782—85. §-ai.

1782. §.

Aki önállóan ipart folytat, felelős a kárért, amely az üzem vagy az üzemberendezések hiányaiból másokra háramlik.

1783. §.

Aki oly ipart folytat, amely természeténél fogva az alkalmazottakra vagy harmadik személyre nézve különös veszélylyel jár, minden kárért felelős, amely ezen veszélyből származik.

Különösen felelősek: vasuti, sikló- és gőzhajózási vállalatok, épitőmesterek és egyéb épitési vállalkozók és azok, akik bánya- vagy kőfejtő ipart folytatnak, a vállalat vagy ipar üzeménél előforduló károkért.

Erőhatalom által okozott károkra a felelősség nem terjed ki.

1784. §.

Az 1782. és 1783. §-ok szerinti felelősséget az iparos alkalmazottaival szemben, a vasuti, sikló- vagy gőzhajózási vállalat a szállitott vagy a fuvarozásnál érdekelt személyekkel szemben szerződéssel előre sem ki nem zárhatja, sem nem korlátozhatja.

1785. §.

A károsult nem követelhet kártéritést oly kárért, amely egyedül a saját vétkességéből keletkezett.

Ha az 1779—1783. §-ok szerint felelős személyt vagy azon személyek valamelyikét, akikért ez felelős, szintén vétkesség terheli, az 1141. §.* szabályai alkalmazandók.

* 1141. §.: Ha a kár keletkezésére a károsult fél vétkessége is befolyással volt, a biróság az eset körülményeinek figyelembevételével és különösen ahhoz képest, hogy a kárt tulnyomóan az egyik vagy a másik fél okozta-e, határozza meg: van-e helye kártéritésnek és menynyiben.

Ugyanez áll, ha a károsult fél a kár elháritását vagy enyhitését, bár lehetséges volt, elmulasztotta, vagy ha a hitelező az adóst a kötelezettség nem teljesitéséből eredhető oly rendkivüli kárra, amelyet csak maga ismert vagy ismerhetett, idejekorán nem figyelmeztette.

